

Вашуленко Оксана Вікторівна,
науковий співробітник
відділу початкової освіти ім. О. Я. Савченко,
Інститут педагогіки НАПН України, м. Київ

ПОТЕНЦІАЛ ПІДРУЧНИКА З ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ МЕДІАГРАМОТНОСТІ

Формування медіаграмотності в молодших школярів є одним із важливих завдань Нової української школи. Нагадаємо, що ідею медіаграмотності молодших школярів закладено в законодавчо-нормативних документах [1; 2]. Так у Державному стандарті для мовно-літературної освітньої галузі визначено такі досягнення здобувача початкової освіти:

- взаємодіє з іншими особами усно, сприймає і використовує інформацію для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях;
- сприймає, аналізує, інтерпретує, критично оцінює інформацію в текстах різних видів, медіатекстах та використовує її для збагачення власного досвіду;
- висловлює думки, почуття та ставлення, взаємодіє з іншими особами письмово та в режимі реального часу, дотримується норм літературної мови [1].

Як бачимо, у Державному стандарті окреслено орієнтири для втілення зазначених вимог на рівні типових освітніх програм. Тому в початковому курсі мовно-літературної освіти [2] визначено нову змістову лінію «Досліджуємо медіа» для першого циклу початкової освіти і «Досліджуємо і взаємодіємо з медіапродукцією» – для другого. Так, на завершення першого циклу запропоновано такі очікувані результати. Учень/учениця:

- сприймає прості медіапродукти;
- обговорює зміст і форму простих медіапродуктів, розповідає, про що в них ідеться;
- визначає, кому і для чого призначений медіапродукт;

- пояснює зміст вербальної і невербальної інформації в медіапродуктах;
- висловлює свої думки і почуття з приводу прослуханих/переглянутих медіапродуктів (коміксів, дитячих журналів, афіш, реклами);
- створює прості медіапродукти (листівка, sms–повідомлення, фото колаж тощо) з допомогою інших осіб.

Окрім того, у змістовій лінії «Читаємо» для 2 класу передбачено з-поміж низки очікуваних результатів також ті, що належать до медіаграмотності. Зокрема, учень/учениця: знає і називає найважливіші інформаційні ресурси (бібліотека, Інтернет, телебачення, дитячі газети, журнали, книжки, довідкові видання); здійснює пошук необхідної інформації у тексті, висловлює до неї ставлення.

Отже, у типовій освітній програмі для 1-2 класів щодо медіаграмотності визначено базові уміння: оволодіння учнями уміннями знаходити і правильно користуватися різними видами інформації, створювати елементарні медіапродукти.

На завершення другого циклу початкової освіти (3-4 класи), відповідно до завдань змістової лінії «Досліджуємо і взаємодіємо з медіапродукцією», передбачено, що учень/учениця мають виявляти такі досягнення:

- знає і пояснює поняття медіа;
- розрізняє види медіа за джерелами і способами одержання інформації;
- знає права дітей на одержання інформації;
- аналізує медіатексти за критеріями – факти і судження про них;
- формулює висновки за прочитаним, побаченим;
- наводить приклади, де і як можна перевірити одержану інформацію;
- знає правила безпечної поведінки в Інтернеті;
- створює (за вибором) медіапродукти і пояснює свій вибір;
- пояснює роль ілюстрації як джерела розуміння тексту.

Отже, у типовій освітній програмі щодо медіаграмотності визначено такі базові уміння: оволодіння учнями/ученицями уміннями сприймати, аналізувати,

інтерпретувати, критично оцінювати і безпечно користуватися медіазасобами; виражати себе і спілкуватися з іншими за допомогою власних медіапродуктів.

Презентуємо власний досвід реалізації зазначених вимог освітньої програми в авторських підручниках з читання [3; 4].

Завдання змістових ліній «Досліджуємо медіа» та «Досліджуємо і взаємодіємо з медіапродукцією» у змісті підручника реалізовано шляхом включення низки медійних завдань, які передбачають індивідуальну, групову і колективну роботу учнів/учениць. Це завдання, які спонукатимуть досліджувати різні види медіатекстів та використані в них медіатехнології; сприятимуть розвиткові критичного мислення та свідомого ставлення до медіапродукції загалом; формуватимуть практичні вміння здійснювати пошук необхідної інформації та відсторонення від непотрібної, створення власних медіатекстів; стимулюватимуть розвиток творчого потенціалу як у напрямі створення власних медіатекстів, так і в напрямі творчого сприймання медіатекстів.

Виконуючи запропоновані у підручнику практичні завдання учні/учениці набуватимуть знань і вмінь без заучування інформації. Провідні форми роботи на уроках — ігри, практичні завдання, перегляд і оцінювання фрагментів мультфільмів і відеосюжетів, прослуховування аудіозаписів, обговорення їх змісту, створення реклами, листівки, стіннівки, афіші, колажу тощо. «Осучаснення» уроку робить його цікавим для дітей, не викликає перевтоми, замість негативних емоцій дає позитивні. Сформовані навички роботи з інформацією та її джерелами (шукати, осмислювати, опрацьовувати, аргументувати, адаптувати, формувати, здобувати та використовувати інформацію з різних джерел; користуватися різноманітною довідковою літературою) допоможуть учням/ученицям і під час засвоєння знань з інших навчальних предметів.

Проілюструємо сказане прикладами завдань: *«Перегляньте мультфільм і послухайте українську народну жартівливу пісню, яка звучить у ньому. Яка пісня за настроєм? Що в ній розповідається про Грицю?»* [3, с. 41];

«Перегляньте відео до казки «Ведмідь і бджоли». Уявіть себе дикторами, які озвучують мультфільми. Підготуйтеся й озвучте казку за цим відео» [3, с. 50]; «Які колядки, щедрівки, засівальні пісні співають у вашому краї? Створіть колективну збірку цих творів» [3, с. 67]; «У другу неділю травня відзначаємо одне із головних родинних свят — Ден матері. Дізнайся, коли в нашій країні святкують День батька» [3, с. 78]; «Дізнайся, звідки походить назва твого населеного пункту. Чи змінювалася вона із плином часу? Які цікаві історії пов'язані із твоїм рідним краєм?» [3, с. 92]; «Переглянь відео «Як твориться книга». Підготуй розповідь «Найдавніший представник медіа – книжка» [4, с. 21]; «Прихильність і любов до слова надихала архітекторів різних країн світу на створення чудових і незвичайних будинків книжок. Перегляньте відео. Які бібліотеки вас найбільше здивували?» [4, с. 27]; «Із різних джерел інформації з'ясуйте, які казки написали брати Грімм. За якими казками братів Грімм створено мультфільми і кінофільми?» [4, с. 56]; «Наближається Новий рік. Привітайте своїх рідних і друзів із цим святом. Обговоріть! Як ви будете це розбити? Виготовите вітальну листівку чи за допомогою смс? Що зробити легше: написати листівку чи смс?» [4, с. 80]; «Створіть лепбук «Із природою друзі – первоцвіти бережи!» [4, с. 112]; «Створіть рекламний плакат про Україну» [4, с. 156] та інші.

Отже, робота з медіапродуктами на уроках літературного читання передбачає формування в учнів медіаумінь, які є складником читацької компетентності. Технологія медіаосвіти в початковій школі передбачає чотири основних види діяльності: 1) формування навичок сприймання медіапродуктів; 2) інтерпретація результатів сприймання, оцінка побаченого, почутого; 3) отримання знань про кожний засіб комунікації, його мову, засоби виразності; 4) творча діяльність на основі використання різних медіапродуктів, створення власного медіапродукту. Робота з формування в молодших школярів медіаумінь на уроках літературного читання передбачає такі напрями: 1) використання медіапродуктів для формування і розвитку у школярів повноцінної навички читання, як універсального інструменту функціональної

грамотності; 2) дослідження і взаємодія з медіапродукцією; 3) створення власних медіапродуктів індивідуально, у парі, у групі, самостійно чи з допомогою дорослих.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>
2. Типові освітні програми для 1-2 і 3-4 класів [електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>
3. Вашуленко О. В. *Українська мова та читання: підручник для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах)*. Ч. 2. Київ, Україна: Видавничий дім «Освіта», 2019.
4. Вашуленко О. В. *Українська мова та читання: підручник для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах)*. Ч. 2. Київ, Україна: Видавничий дім «Освіта», 2020.